

UPPFATTNINGAR OM RELATIONEN MELLAN SPRÅK OCH KLASS I FINLANDSSVENSKAN

Saara Haapamäki, Svenska språket, Åbo Akademi

Sarah Wikner, Svenska språket, Åbo Akademi

Social klass har varit en viktig variabel i klassisk sociolingvistisk forskning ända sedan William Labovs studier, och många variationsstudier har visat på ett samband mellan språklig variation och social stratifiering. Det finns emellertid inga studier om språkbrukares perception av klassrelaterad språklig variation. Föreliggande artikel fyller en del av denna kunskapslucka genom att anlägga ett folklingvistiskt perspektiv och studera finlandssvenskars uppfattningar om relationen mellan språk och klass. Materialet utgörs av en enkät som besvarats av 182 informanter med olika social bakgrund, i olika åldrar och från olika regioner i Svenskfinland.

Resultaten visar att informanternas uppfattningar om kopplingen mellan språk och klass är varierande och något motsägelsefulla. Majoriteten av informanterna anser att det i finlandssvenskan finns en klassrelaterad språklig variation, men åsikterna om vilka språkdrag som är avgörande går isär. För att få fördjupad kunskap om vilka de indexikaliska relationerna mellan språkbruk och social klass är bör följaktligen andra metoder användas i framtida studier.

Nyckelord: finlandssvenska, folklingvistik, indexikalitet, social klass, sociolingvistik, språklig variation

1 BAKGRUND

Föreliggande artikel fokuserar på relationen mellan språk och social klass i finlandssvenskan. Klass, som vid sidan av ålder och kön hör till de traditionella utomspråkliga variablerna i sociolingvistisk forskning i William Labovs efterföljd, har antagits kunna förklara en del av den interindividuella variationen i språkbruket. Klass har ofta operationaliserats genom att

ta hänsyn till talarnas yrke/sysselsättning, utbildning och inkomst, ibland även föräldrarnas och partners yrke, vilket har resulterat i ett s.k. socialt index, som i sin tur har genererat tre eller fyra socialgrupper. De språkdrag som man i första hand tagit fasta på när man undersökt språklig variation är morfologiska och fonetiska variabler som uppvisar en variation mellan standardformer och dialektala former. Det finns ett flertal

Kirjoittajien yhteystiedot:

Saara Haapamäki

saara.haapamaki@abo.fi

Sarah Wikner

sarah.wikner@abo.fi

variationsanalytiska studier som på detta sätt har undersökt samband mellan språklig variation och social stratifiering i olika språkgemenskaper, inklusive svenskan i Finland som står i fokus för denna artikel (t.ex. Ivars, 1996; Labov, 1966, 1972; Nordberg, 1972, 1985; Nuolijärvi, 1986; Nyholm, 1984; Paunonen, 1982; Reuter, 1982; Saari, 1975; Sundgren, 2002; Thelander, 1979; Trudgill, 1974).

På grund av olika samhällsförändringar och ideologiska förändringar som har flyttat fokus dels från klass till kön och etnicitet och dels från strukturella skillnader till individuella livsstilsval har klass som förklaringsmodell kommit att ifrågasättas inom flera vetenskapsgrenar. Inom språkvetenskapen har detta lett till att klassbegreppet har kritiserats och modifierats och till att man har infört andra analytiska begrepp för att greppa klassrelaterad variation i språket, t.ex. sociala nätverk (t.ex. Milroy, 1980), praktikgemenskaper (t.ex. Eckert, 1989, 2000), boendeområden (t.ex. Kotsinas, 1994) eller livsformer och livsstilar (t.ex. Grönberg, 2004). Även de andra klassiska bakgrundsvariablerna har givetvis problematiserats, men för deras del har utvecklingen varit annorlunda. Således kan man numera hitta många sociolingvistiska undersökningar som har avstått från att mobilisera variabeln klass, medan man svårigen hittar studier som bortser från kön eller ålder.

Inom sociologin har social klass på senare år upplevt en renässans (se t.ex. Savage, 2015), i takt med att man kommit till insikt om att även våra moderna samhällen präglas av betydande klassklyftor som gör sig synliga i t.ex. skolframgång, studiebenägenhet, boendeförhållanden, hälsa, matvanor och

konsumtionsmönster. Detta gäller i viss mån även den finländska samhällsforskningen (se t.ex. Anttila, Kauranen, Launis & Ojajärvi, 2017; Erola, 2010a; Järvinen & Kolbe, 2007), även om Jani Erola (2010a, s. 20) menar att man i Finland mer än i något annat land i Norden och Europa har ignorerat samhällsklassernas betydelse, främst på grund av att klasskillnaderna har upplevts som ett för känsligt ämne.

Även inom språkvetenskapen kan man notera att klass under de senaste åren i viss mån har återupplivats. Exempelvis tidskriften *Journal of sociolinguistics* inledde år 2019 en temaserie om språk och klass. I de nyare diskussionerna har man efterlyst en mernyanserad behandling av klassvariabeln än i de tidiga variationsanalytiska studierna, särskilt i riktning mot mer lokala, intersektionella eller postkoloniala perspektiv (t.ex. Banda, 2020; Chun, 2019; Lo, 2020; Park, 2019). Intresset för klassfrågor saknas emellertid inom den nyare svenska och finländska språkvetenskapen, vilket i sin tur motiverar föreliggande studie.

Vårt primära syfte är att undersöka huruvida språkbrukare kan identifiera en klassrelaterad språklig variation i finlandssvenskan och vilka språkdrag som enligt dem har potential att indexera social klass. För att kunna säga något om perceptionen av klassrelaterad språklig variation är det emellertid nödvändigt att också undersöka hur finlandssvenskar ser på förekomsten av sociala klasser generellt, d.v.s. vilka samhällsklasser de anser att det finns i Finland, vilka kriterier de baserar sin indelning på och vilken samhällsklass de själva upplever att de tillhör. Eftersom det saknas kunskap om samband mellan språk och klass i finlandssvenskan, ansåg vi att

det var mest ändamålsenligt att samla in material med hjälp av en webbenkät. En av enkätens uppenbara styrkor är att man kan nå ut till många informanter, vilket vi tyckte var en fördel i sammanhanget. Valet av enkät motiveras även av att vi ser vår undersökning som en pilotstudie som med fördel kan kompletteras med studier som bygger på andra typer av material.

Genom sitt fokus på språkbrukarnas perspektiv kan vår studie placeras i en folklingvistisk forskningstradition (t.ex. Niedzielski & Preston, 2000). Med folklingvistikens delar vi övertygelsen om att kunskap om språkbrukarnas perception av språk i allmänhet och språklig variation i synnerhet är väsentlig för att lingvister ska kunna tolka språkliga fenomen och framför allt de sociala innebörder som förknippas med olika språkliga resurser. Vi mobiliserar därtill en rad teoretiska resonemang som berör klass i allmänhet och språk och klass i synnerhet. De behandlas i följande avsnitt.

2 TEORETISKA OCH METODISKA PERSPEKTIV

2.1 Klassteorier

De mest grundläggande klassdefinitionerna går tillbaka till Karl Marx och Max Weber, och man kan säga att alla senare klassteorier mer eller mindre bygger på dessa två teoretikers insatser, även om Marx aldrig framställde någon systematisk klassteori och även om Webers klassanalys endast är en liten del av hans omfattande vetenskapliga produktion. Marx indelning i klasserna bourgeoisie och proletariat grundar sig framför allt på dessas förhållande till produktionsmedlen och kapitalet. Weber urskiljer i likhet med Marx olika ägande klasser som definieras av

kontroll över egendom men också yrkesklasser som snarare bygger på utbildnings- och yrkesrelaterade resurser samt sociala klasser som grundar sig på sociala relationer. Därmed kan man säga att hans uppfattning om klass är mer komplex än den hos Marx, och den har också utgjort grunden till senare sociologiska klasscheman. (Se t.ex. Månson, 2007a, 2007b.) Pierre Bourdieu skisserar inom ramen för sin kultursociologiska teori upp ett ännu mer komplext klassbegrepp. Han framhåller att så kallade oberoende variabler (såsom kön, ålder, yrke, social härkomst, etnicitet, inkomst, utbildningsnivå, civilstånd, bostadsort) i högsta grad är beroende av varandra och att klass inte kan definieras som en summa av faktorer eller egenskaper. I stället konstitueras klasspositionen av ett helt nätverk av samband mellan olika faktorer, egenskaper, tillgångar och praktiker som i sin tur resulterar i olika kapitaltyper, nämligen ekonomiskt, socialt och kulturellt kapital. Dessa kan vara symmetriskt eller asymmetriskt fördelade, t.ex. så att höga inkomster sammanfaller med högt kulturellt kapital eller så att en av kapitaltyperna dominerar på bekostnad av andra. (Bourdieu, 1991, s. 254, 260, 271ff.)

En av de mest inflytelserika modellerna för att dela in människor i olika samhällsklasser är den så kallade Erikson & Goldthorpe-modellen som bygger på Webers klassteori och vars primära indelningsgrund är individens yrke (Erola, 2010b, s. 29). Modellen har även tillämpats av många finländska och svenska sociologer (se t.ex. Erola, 2010a; Oskarson, Bengtsson & Berglund, 2010).

Alla ovan nämnda perspektiv på klass utgår från att människor kan placeras i olika samhällsklasser med hjälp av yttre kriterier. Det finns emellertid sociologer som anser att

utifrånperspektivet inte är tillräckligt för en nyanserad klassdiskussion. Exempelvis David B. Grusky (2001, s. 7) framhåller att det är relevant att även ta hänsyn till individernas vetenskapomsiene och andrasklasstillhörighet (klassmedvetenhet), deras identifikation med en samhällsklass (klassidentifikation), och deras klassrelaterade handlingar. Av dessa tre dimensioner fokuserar vi i vår studie framför allt på klassmedvetenhet och klassidentifikation. Dem studerar vi genom att fråga informanterna vilka samhällsklasser de anser att det finns i Finland och i deras närmiljö samt till vilken samhällsklass de själva anser att de hör. Klassindelningar från ett utifrånperspektiv är relevanta för oss när det gäller att placera våra informanter i olika samhällsklasser på grundval av vad som framgår i enkäten om deras utbildning, yrke och inkomst samt om deras föräldrars utbildning och yrke.

2.2 *Språk och klass*

De flesta tidigare studier som har undersökt kopplingar mellan språk och social klass kan grovt sett delas i två typer, nämligen sådana som fokuserat på samband mellan klasstillhörighet och språklig variation och sådana som fokuserat på samband mellan klasstillhörighet och språkfärdighet. Dessa studier har dock sällan fokuserat enbart på klass utan även på flera andra variabler, såsom regional bakgrund, ålder och kön. I själva verket har social klass spelat en tämligen marginell roll i sociolingvistik.

I variationsstudierna har man, som vi konstaterade i inledningen, prototypiskt utgått från att förhållandet mellan språk och social klass kommer till uttryck i användningen av dialektala former och standardformer. De dialektala formerna har

därvid kopplats till lägre samhällsklasser och standardformerna till högre. Detta gäller oavsett språkgemenskap, oavsett vilka språkliga variabler som undersökts och oavsett när studierna gjorts (t.ex. Ivars, 1996; Labov, 1966, 1972; Nordberg, 1972; Nuolijärvi, 1986, 1985; Nyholm, 1984; Paunonen, 1982; Reuter, 1982; Saari, 1975; Sundgren, 2002; Thelander, 1979; Trudgill, 1974; Young, 2019; Öqvist, 2010). Merparten av den här typen av studier har fokuserat på morfologiska och fonetiska variabler, medan en mindre del har tagit fasta på prosodisk variation. Men oberoende av vilka språkliga variabler som har undersökts har variationen mellan standardformer och dialektala former alltså varit central, både som en utgångspunkt och som ett resultat. Få studier har undersökt syntaktisk variation i förhållande till klass. Vad gäller svenskan är det främst inom projektet Talsyntax som den typen av studier har gjorts (se t.ex. Loman, 1977). Inom projektet tog man bl.a. fasta på sådana språkdrag som kan kopplas till ett mer komplicerat och korrekt språk å ena sidan och sådana som kan kopplas till ett mindre komplicerat och inkorrekt språk å andra sidan. Mirja Saari (1975) fokuserade t.ex. på meningslängd, antalet underordnade satser per mening och meningarnas korrekthet. Resultaten visade att den syntaktiska variationen mellan socialgrupperna inte var helt entydig eller tillräckligt stor för att man skulle kunna koppla vissa syntaktiska enheter till specifika socialgrupper (ibid. s. 194). Om det finns syntaktiska drag som kunde indexera klass är alltså fortfarande oklart.

När man diskuterar kopplingen mellan språk och klass är det utöver variationsanalytiska studier motiverat att nämna den inriktning inom sociolingvistik

som tagit inspiration i Basil Bernsteins teorier. Bernstein var framför allt intresserad av olika sociala inlärningsförutsättningar hos barn och av samhällsklassens inverkan på barnets språkbruk, tänkande och möte med skolan. Han införde den välkända men ofta missförstådda distinktionen mellan begränsad kod och utvidgad kod (t.ex. Bernstein, 1974a). Den begränsade koden, som är enkel, vardaglig, informell, implicit, kontextbunden och partikularistisk är framför allt gångbar i grupper där deltagarna känner varandra väl. Den utvidgade koden används däremot i formella, offentliga situationer för att informera, argumentera och diskutera. Den karakteriseras av att den är explicit, tydlig, nyanserad, kontextfri och universalistisk. (Bernstein, 1974a, 1974b.) Enligt Bernstein (1974b) har alla talare tillgång till den begränsade koden, medan medelklassen i motsats till arbetarklassen också har tillgång till den utvecklade koden. Detta har konsekvenser för arbetarklassens möjligheter att vara delaktig i samhället och särskilt för arbetarklassbarnens möjligheter att finna sig tillrätta i skolan som bygger på den utvidgade koden. Som Bengt Loman (1974, s. 14ff) påpekar är det viktigt att notera att Bernsteins distinktion inte har något att göra med motsättningen mellan dialekt och standardspråk. Både en dialektalare och en standardspråkstalare kan alltså tillämpa en begränsad och/eller en utvidgad kod.

De flesta studier om språk och klass som hittills gjorts inom sociolingvistik har anlagt ett utifrånperspektiv, medan inifrånperspektivet nästan helt saknas. Språkbrukarnas egna uppfattningar om klassbetingad variation i språket har således undersökts i mycket begränsad utsträckning. I de fall uppfattningarna har undersökts har det

för det mesta varit fråga om perceptionsstudier där informanterna bedömt olika talstimuli utgående från frågor som har antagits ha ett samband med klass (t.ex. Campbell-Kibler, 2009; Spencer, Clegg & Stackhouse, 2013; Staum Casasanto, Grondelaers & van Hout, 2015). När det gäller svenskan har den här typen av studier inte gjorts. I de studier där språkbrukares syn på klassrelaterad variation i svenskan har berörts har det varit en följd av att informanterna spontant har lyft fram klasstemat utan att forskarna uttryckligen har frågat efter det (t.ex. Rabb, 2016; Wikner, 2019).

Många av de (variations)studier som vi hänvisat till ovan är flera decennier gamla, och det finns endast ett fåtal nyare svenska studier om språk och klass (t.ex. Young, 2019; Öqvist, 2010). Som vi konstaterade i inledningen har man däremot kunnat notera ett nytt intresse för social klass inom den internationella sociolingvistik. Flera av de nyare studierna kännetecknas av att forskarna ifrågasätter de sätt på vilka klass tidigare har operationaliserats och lyfter fram behovet av ett mer mångfacetterat förhållningssätt (t.ex. Banda, 2020; Block, 2015; Chun, 2019; Dodsworth, 2009; Lo, 2020; Mallinson, 2007; Park, 2019). Det som emellertid ytterst sällan har problematiserats är de språkliga variablerna. I många studier har man antagit att den klassbundna variationen kan undersökas genom att ta fasta på relativt få och små språkdrag som uppvisar en variation mellan dialekt och standard. Detta gäller alltså såväl klassiska variationsanalytiska studier som perceptionsstudier (t.ex. Staum Casasanto et al., 2015) och nyare studier av språk och klass (t.ex. Banda, 2020). I motsats till de nämnda forskarna antar vi att det fortfarande råder en betydande oklarhet

om vilka språkdrag som kan indexera klass. Därför försöker vi utreda språkbrukarnas uppfattningar om klassrelaterad variation i finlandssvenskan. Vårt primära syfte är således inte att ifrågasätta operationaliseringen av klass utan att skapa en plattform utifrån vilken man kan diskutera vilka variabler som kan antas indexera klass. Detta förutsätter förstås ett öppet förhållningssätt till såväl klass som klassindexerande språkdrag.

3 MATERIAL OCH ANALYSMETODER

I följande avsnitt presenterar vi vår enkät. Därefter redogör vi för materialinsamlingen och informanterna, varpå vi beskriver våra analysmetoder.

3.1 Enkäten

Det mest centrala syftet med den webbenkät vi använde för att samla in material (se bilaga) var att få reda på om det finns språkdrag i finlandssvenskan som uppfattas ha en relation till samhällsklasser. För att få svar på den här frågan hade vi i början av enkäten tre öppna frågor där informanterna fick resonera fritt om förhållandet mellan språk och klass. För att veta vad informanterna menar när de talar om relationen mellan språk och klass frågade vi även vilka samhällsklasser de anser att det finns i Finland och i deras närmiljö, vilka kriterier de bygger sin klassindelning på samt vilken samhällsklass de själva identifierar sig med. Dessa frågor handlar följaktligen om den tidigare nämnda klassmedvetenheten och klassidentifikationen. De gav informanterna utrymme att fritt resonera kring vilka samhällsklasser det enligt deras uppfattning finns och vad de grundar sig på. I de första delarna av enkäten gav vi alltså ingen färdig klassdefinition eller klassindelning som

informanterna skulle förhålla sig till.

Eftersom vi på grundval av en rad pilotstudier som vi gjort visste att språkbrukare har svårt att peka ut klassrelaterade drag i språket, valde vi att i den senare delen av enkäten även ha med en uppsättning färdiga variabler som informanterna fick ta ställning till. Valet av dessa språkliga fenomen bygger delvis på tidigare forskning om språk och klass som vi redovisat ovan, delvis på våra egna pilotstudier. Bjudvariablerna är följande: standardsvenska, högsvenska, dialekter, stort ordförråd, litet ordförråd, konkreta ord, abstrakta ord, korrekt språk, inkorrekt språk, komplicerade meningar, enkla meningar, tydligt uttal, otydligt uttal, hövligt språk, ohövligt språk, att använda finska ord när man talar svenska, att använda engelska ord när man talar svenska, enspråkighet, flerspråkighet, stavfel, svordomar samt små ord som *typ*, *liksom*, *alltså*. I fråga om varje variabel skulle informanterna ta ställning till om den kunde kopplas ihop med någon samhällsklass. Vi gav här de färdiga svarsalternativen överklass, högre medelklass, lägre medelklass och arbetarklass. I fråga om varje bjudvariabel var det även möjligt att svara att den inte var klassrelaterad. Informanterna fick också ge fria kommentarer till bjudvariablerna. Att varje variabel kunde bedömas som icke-klassrelaterad var enligt vår åsikt viktigt, eftersom vi inte ville tvinga informanterna att tolka variablerna i termer av klass. Att några av informanterna ändå uppfattade bjudvariabelfrågorna som ledande är förståeligt och kanske även oundvikligt.

3.2 Informanterna

Vi spred enkäten genom olika kanaler mellan november 2020 och februari 2021. Vi

kontaktade några ideella föreningar i olika regioner och bad dem sprida enkäten till sina medlemmar, och därtill distribuerade vi enkäten på Facebook. Genom dessa kanaler svarade 89 personer på enkäten. Därutöver besvarades enkäten av universitetsstudenter i språk- och samhällsvetenskaper i Åbo i samband med två olika kurser, vilket resulterade i sammanlagt 93 svar. Totalt svarade alltså 182 informanter på enkäten.

På grund av våra insamlingsmetoder kunde vi inte kontrollera informanturvalet, men vår ambition var att informanterna skulle ha så varierande bakgrund som möjligt. Denna målsättning uppfylls i någon mån, om än inte helt tillfredsställande. Av informanterna är 114 kvinnor, 64 män och fyra av annat kön. Informanterna är i olika åldrar (18-90 år), och alla regioner i Svenskfinland är representerade. Vad gäller den språkliga bakgrunden har 115 uppgett svenska som förstaspråk, 41 svenska och finska, 21 finska samt 5 andra språk kombinationer. Utbildningsbakgrunden är tämligen snäv då majoriteten av informanterna har relativt hög utbildning eller håller på att skaffa sig en sådan. Av informanterna har 65 akademisk examen, 22 yrkeshögskoleexamen, 83 studentexamen, 8 examen på institutnivå, 3 vid yrkesskola och 1 vid folkskola. Av de 83 som har studentexamen uppger 77 att de är studerande vid universitet eller yrkeshögskola. Att så stor del av informanterna har hög utbildning innebär att vi inte kan dra slutsatser om vilken betydelse informanternas utbildningsnivå har för deras uppfattningar. Däremot kan vi säga något om vilka uppfattningar som förekommer bland relativt högt utbildade individer. Vad gäller informanternas föräldrars utbildning och yrke finns en större variation,

och bland dem finns fler med låg utbildning och yrkesstatus. Detta innebär således att flera av informanterna är socialt mobila och har klättrat upp i klasshierarkin.

3.3 Analyismetoder

Vi har analyserat materialet i enlighet med ett urval teman som motsvarar såväl våra forskningsfrågor som de frågor vi ställde i enkäten. De teman som vi utgår från är: informanternas syn på vilka samhällsklasser det finns och deras kriterier för klassindelningen (klassmedvetenhet), upplevd klass (klassidentifikation), uppfattningar om klassrelaterade drag i språket och åsikter om bjudvariablerna.

Informanternas klassmedvetenhet har vi analyserat utgående från enkätfrågorna om vilka samhällsklasser informanterna anser att det finns i Finland och i deras närmiljö samt vilka kriterier de bygger sin klassindelning på (fråga 1-4). Vi har kategoriserat svaren enligt hur många samhällsklasser informanterna anser att det finns och enligt hur de benämner dessa klasser. Vad gäller kriterierna för klassindelningen har vi räknat den procentuella andelen informanter som har angett ett visst kriterium. Analysen av klassidentifikationen utgår i sin tur från frågan om vilken samhällsklass informanterna själva identifierar sig med (fråga 5).

Analysen av informanternas uppfattningar om klassrelaterade drag i språket baserar sig på de öppna frågorna om språk och klass (fråga 6 och fråga 8-9). Svaren på dessa frågor har vi analyserat med fokus på vilka språkdrag informanterna nämner som utmärkande för olika klasser och hur många informanter som nämner olika drag.

Informanternas åsikter om bjudvariablerna (fråga 7) har analyserats så att vi för varje variabel har räknat den procentuella andelen informanter som svarat att variabeln är kännetecknande för överklass, högre medelklass, lägre medelklass eller arbetarklass eller att variabeln inte är klassrelaterad. Vi har sedan kategoriserat språkdragen i sådana som majoriteten av informanterna uppfattar som kännetecknande för de olika klasserna och i sådana som majoriteten av informanterna inte uppfattar som klassrelaterade.

Vi har genomgående analyserat uppfattningarna om klassrelaterade språkdrag i förhållande till informanternas bakgrund (utbildning, yrke, kön, ålder, hemort och upplevd klass). Vi har emellertid inte kunnat upptäcka samband mellan synen på klassbunden språklig variation och informanternas bakgrund. Av denna anledning presenterar vi resultaten som helhet och inte i relation till informanternas bakgrund. Att informanternas uppfattningar inte verkar hänga samman med olika bakgrundsfaktorer är förstås ett resultat i sig, men det kan åtminstone delvis bero på att vi inte har tillräckligt stor social spridning bland våra informanter.

I analysen nedan presenterar vi först de resultat som gäller informanternas klassmedvetenhet och klassidentifikation, sedan deras svar på de öppna frågorna om språk och klass och till sist deras svar på bjudvariablerna.

4 ANALYS

4.1 Klassmedvetenhet

Nästan alla våra informanter anser att det finns samhällsklasser i Finland. Endast två informanter svarar tydligt att samhällsklasser

inte existerar. Drygt hälften av informanterna menar att det finns tre samhällsklasser. De här informanterna använder vanligen traditionella klassbenämningar som överklass, medelklass och arbetarklass, alternativt väljer de att endast rangordna klasserna i högsta klassen, mellanklassen och lägsta klassen. En del benämner klasserna enligt inkomst (höginkomsttagare, medelinkomsttagare, låginkomsttagare), som då utgör ett kriterium för klassindelningen.

Ungefär en tredjedel av informanterna anser att det finns fyra klasser eller fler. Också bland dessa informanter är traditionella klassbenämningar och inkomstrelaterade benämningar vanliga (t.ex. överklass, högre medelklass, lägre medelklass, arbetarklass), men också andra typer av benämningar förekommer, särskilt bland dem som anser att det finns fler än fyra klasser. Indelningsgrunderna återspeglas ofta i de klasser som nämns.

En minoritet av informanterna anser att det finns två samhällsklasser, och de utgår från olika typer av dikotomier, t.ex. högutbildade och lågutbildade, rika och fattiga, anställda och chefer, stadsbor och landsbygdsbor. Sju informanter svarar inte direkt på frågan om vilka samhällsklasser det finns i Finland, men flera av dessa antyder att frågan är komplicerad och därför svår att besvara på ett enkelt sätt. En del nämner t.ex. att antalet klasser är beroende av vilka indelningskriterier man utgår från men låter bli att utveckla sina åsikter mer än så.

Vi frågade också informanterna vilka kriterier de baserade sin indelning i samhällsklasser på. I denna fråga gav vi färdiga svarsalternativ av vilka informanterna fick välja så många som de ville. De kunde

också svara ”annat”, om inget av de angivna kriterierna motsvarade deras. Informanternas klassindelningskriterier framgår i tabell 1.

TABELL 1. Indelningskriterier.

Indelningskriterium	Andel (%)
Inkomst	85
Utbildning	77
Förmögenhet	70
Yrke	58
Familjebakgrund	52
Livsstil	36
Makt	35
Boendeområde	30
Kulturellt kapital	29
Sociala kontakter	26
Språklig bakgrund	16
Annat	4

Som man kan utläsa i tabellen är inkomst det klart vanligaste kriteriet, följt av utbildning, förmögenhet, yrke och familjebakgrund. En mindre andel informanter utgår från de övriga givna alternativen, och endast några nämner andra kriterier, t.ex. politisk tillhörighet, sysselsättning, identitet, värderingar och hälsotillstånd. De kriterier som vi angav som alternativ i denna fråga motsvarar i stor utsträckning Bourdieus klassrelaterade faktorer. I anslutning till honom tänker vi alltså att alla kriterier på listan potentiellt har ett samband med klass. Av resultaten framgår dock att våra informanter inte delar denna syn. Visserligen baserar nästan alla informanter sin klassindelning på fler än ett kriterium, men endast en liten del av alla informanter (d.v.s. 13) baserar sin klassindelning på andra kriterier än inkomst och förmögenhet. Man kan således säga att våra informanter ser det ekonomiska kapitalet som mer betydelsefullt

för klasstillhörigheten än det kulturella och sociala. Liknande resultat om ekonomiska resurserns betydelse för klassindelningen har kommit fram även i tidigare studier i Finland (se t.ex. Kahma, 2010).

4.2 Klassidentifikation

Den stora majoriteten av informanterna placerar sig själva i någon samhällsklass. Endast tre har svarat ”ingen”, ”svårt att säga” eller ”vet ej”. Liknande resultat har kommit fram i tidigare finländsk klassforskning (se t.ex. Erola, 2010b). Cirka hälften av våra informanter anser sig höra till medelklassen, och detta gäller också om man analyserar studentgrupperna och de övriga informanterna separat och oavsett om denna subjektiva klasstillhörighet motsvarar deras klassposition enligt yttre kriterier. Endast 6 av 89 informanter bland icke-studenterna ser sig som representanter för arbetarklass. I studentgrupperna finns det något fler (ca en fjärdedel) som på grund av studierna och den därmed sammanhängande låga inkomstnivån identifierade sig som hörande till lägre klasser (fattiga, låginkomsttagare, arbetarklass, arbetslösa, snuttjobbare). Att arbetarklassen, den högre medelklassen eller överklassen inte förefaller vara lika populära identifikationsobjekt som medelklassen stämmer överens med tidigare forskningsresultat i Finland och Sverige (se t.ex. Erola, 2010b; Kahma, 2010; Karlsson, 2016).

4.3 Uppfattningar om klassrelaterade drag i språket

I det följande presenterar vi svaren på de frågor där vi bad informanterna fritt resonera kring klassrelaterade språkdrag i finlandssvenskan. Sådana frågor fanns både i början och i

slutet av enkäten. Den första öppna frågan om relationen mellan språk och klass var obligatorisk, medan de två öppna frågorna i slutet av enkäten, efter bjudvariablerna, inte var det. Svaren på de öppna frågorna är dock relativt lika oavsett om de fanns i början eller i slutet av enkäten.

Vad gäller den första frågan om relationen mellan språk och klass kan inledningsvis konstateras att något mindre än hälften av informanterna anser att det finns klassrelaterade drag i språket. Det är framför allt drag som gäller högre samhällsklasser som informanterna pekar ut, och dessa är följande (antalet informanter inom parentes): korrekt/vårdat/bildat/fint/nyanserat/sofistikerat/akademiskt språk (36), standardspråk/högspråk (20), stort/varierande/mångsidigt/komplext ordförråd (14), få eller inga svordomar (4), specifika samtalsämnen, såsom politik, filosofi, makt och utbildning (3), nasalt uttal (3), helsingforsiskt sätt att tala (3), förmåga att diskutera (2) och kunskaper i många språk (2). Därtill har enskilda informanter nämnt andra språkdrag. I svaren i slutet av enkäten anges dessutom franska, tyska och latinska lånord, knarr, förlängda vokal- och konsonantkombinationer samt ordspråk och idiomatiska uttryck som index för högre samhällsklasser.

De drag som antas vara utmärkande för lägre samhällsklasser är följande: dialekter (19), torftigt/fattigt/primitivt/enkelt/ovårdat/obildat/slarvigt språk (13), talspråkighet och slang (12), begränsat ordförråd/konkreta och vardagliga ord och samtalsämnen (8), svordomar (5), finska ord och fennicism (2). Därtill finns det även här drag som nämns av enskilda informanter.

De två vanligaste angivna dragen i

svaren (vårdat respektive ovårdat språk och standardspråk respektive dialekt) motsvarar det som man har kommit fram till inom den ovan presenterade forskningen om språk och klass. Man bör dock notera att det är förhållandevis få informanter som nämner dessa drag. Därtill är det viktigt att lyfta fram att det finns mycket stor variation i vilka andra språkdrag informanterna nämner och att många av dragen endast nämns i enstaka svar. Detta tyder alltså på att inte ens de informanter som menar att språklig variation har en koppling till klass har någon enhetlig uppfattning om vilka språkdrag som skiljer de olika klasserna åt.

Därutöver är det värt att notera att en dryg fjärdedel av informanterna med utgångspunkt i den inledande öppna frågan om kopplingen mellan språk och klass anser att det inte finns några klassrelaterade drag i språket. En del av dessa informanter konstaterar t.ex. att de aldrig har funderat på saken men tror att klass inte hörs i språket. En del menar att alla talar på samma sätt, oavsett klass. De flesta av dessa informanter anser att det finns språklig variation i finlandssvenskan men att den inte kan relateras till klasstillhörighet utan primärt till andra faktorer. De faktorer som nämns är regional hemvist (12), situation (7), samtalspartner (4), utbildning (4), individuell stil (3), boendeplats, d.v.s. stad eller landsbygd (3), ålder (2), familjebakgrund (1), påbrå (1), inflytande från media (1) och samtalsämne (1).

Drygt en fjärdedel av informanterna ger aningen svårtolkade svar på den inledande frågan om kopplingen mellan språk och klass. De kan exempelvis antyda ett samband mellan språk och social klass men inte klargöra vilka språkdrag som indexerar klass eller peka ut ett

potentiellt klassrelaterat språkligt fenomen men inte precisera hur detta fenomen hänger samman med klass (t.ex. ”Relativt normalt, kanske lite mer avslappnat.”, ”Språk och makt går ofta hand i hand.”). En del kommenterar uteslutande icke-språkliga klasskaraktistika (t.ex. ”Medelklassen drömmer om ett bättre liv mitt i all brådska. De fattiga klagat mycket på eliten, samhället och sina krämpor.”). Andra associerar till personer de känner (t.ex. ”Känner en bilreparatör som använder ordet vittu som ett slags oj eller ibland helt enkelt som kommatecken. Men han är superschysst och en tänkande människa.”) eller till olika talesätt eller citat ur skönlitteratur (t.ex. ”Med bönder på bönders språk och med lärda män på latin?”). Slutligen kommenterar några själva frågeformuläret (t.ex. ”alldeles för omfattande fråga, du borde ställa specifika frågor om klasserna och språk”). Också i slutet av enkäten har några informanter framfört att ämnet är svårt, enkäten misslyckad eller hela frågeställningen absurd, obehaglig eller rasistisk.

4.4 Åsikter om bjudvariablerna

Vi går nu över till att redogöra för informanternas åsikter om bjudvariablerna. Vi presenterar de kvantitativa uppgifterna i tabellform. I tabellerna finns bjudvariablerna i den vänstra kolumnen, och andelen informanter som svarat att variablerna är kännetecknande för en viss klass eller inte klassrelaterade i de högra kolumnerna. I tabell 2 listas först de språkliga fenomen som majoriteten av informanterna uppfattar som kännetecknande för överklass och/eller högre medelklass och i tabell 3 de språkdrag som majoriteten av informanterna uppfattar som kännetecknande för arbetarklass. Det finns inga språkdrag som majoriteten av informanterna skulle uppfatta som kännetecknande för lägre medelklass. I tabell 4 listas de språkdrag som majoriteten av informanterna inte uppfattar som klassrelaterade.

TABELL 2. Språkdrag som uppfattas känneteckna överklass och högre medelklass.

Språkdrag	Överklass, andel (%)	Högre medelklass, andel (%)
Högsvenska	70	57
Stort ordförråd	58	60
Korrekt språk	57	65
Komplicerade meningar	54	56

TABELL 3. Språkdrag som uppfattas känneteckna arbetarklass.

Språkdrag	Arbetarklass, andel (%)
Litet ordförråd	64
Inkorrekt språk	58
Enkla meningar	52

TABELL 4. Språkdrag som inte uppfattas som klassrelaterade.

Språkdrag	Andel (%)
Otydligt uttal	73
Små ord	69
Tydligt uttal	67
Att använda engelska ord när man talar svenska	67
Konkreta ord	65
Enspråkighet	65
Att använda finska ord när man talar svenska	62
Flerspråkighet	55
Ohövligt språk	55
Stavfel	55
Svordomar	55
Dialekt	55
Abstrakta ord	50
Standardsvenska	50

Tabellerna visar att de åsikter informanterna har om bjudvariablerna i relativt stor utsträckning stämmer överens med de åsikter som kommer fram i svaren på de öppna frågorna. I anslutning till bjudvariablerna hade informanterna möjlighet att ge fria kommentarer om variabelernas koppling till klass, och också dessa stämmer överens med svaren på de öppna frågorna. Man kan dock notera att de flesta av de informanter som i de öppna frågorna påpekar att det inte finns klassrelaterad språklig variation ändå har valt att se vissa bjudvariabler som klassrelaterade. Detta kan bero på att de i samband med de fria kommentarerna inte kom att tänka på bjudvariablerna.

Av tabell 2 framgår att överklass och högre medelklass tenderar att uppfattas på liknande sätt språkligt, även om vissa marginella skillnader finns. Högsvenska förknippas således i högre grad med överklass än med högre medelklass, medan korrekt språk, stort ordförråd och komplicerade meningar

oftare förknippas med högre medelklass än med överklass. Det är svårt att veta hur informanterna har resonerat när de har svarat på detta sätt, men man kan anta att de i större utsträckning förknippar högre medelklass än överklass med hög (ut)bildningsnivå. Det är också svårt att veta vad informanterna lägger i begreppen högsvenska och standardsvenska, men av resultaten att döma uppfattas begreppen på olika sätt. För en del informanter förefaller högsvenska indexera överklass, medan standardsvenska antingen uppfattas som icke-klassrelaterat eller som index för högre medelklass (48 % av informanterna förknippar standardsvenska med högre medelklass). För en del informanter tenderar högsvenska och standardsvenska däremot att indexera samma klass(er), d.v.s. överklass och/eller högre medelklass.

Av tabell 4 kan man utläsa att drygt hälften av informanterna inte uppfattar standardsvenska och dialekt som klassrelaterade. Här framför informanterna motiveringen att bruket av

dialekt och standardsvenska i första hand har att göra med regional hemvist och samtalssituation och inte med klass. Ett par informanter framhåller därtill att personer med högre status medvetet kan tala dialekt i vissa sammanhang för att de uppfattar dialekterna som kulturellt värdefulla och vill värna om dem. Det råder alltså en viss oenighet om i vilken mån och på vilket sätt standardsvenska och dialekt indexerar klasstillhörighet.

Både när det gäller sådana drag som majoriteten av informanterna uppfattar som klassrelaterade och sådana drag som majoriteten av informanterna inte uppfattar som klassrelaterade är det, som framgår av tabellerna, i de flesta fall fråga om en knapp majoritet. Beträffande samtliga bjudvariabler finns det alltså informanter som uppfattar dem som klassrelaterade och sådana som inte gör det. Det finns få informanter (4) som anser att alla drag är klassrelaterade på något sätt, och det finns få informanter (16) som anser att inget drag är klassrelaterat.

5 DISKUSSION

Resultaten av denna studie visar att informanterna har en relativt hög klassmedvetenhet och att de allra flesta av dem identifierar sig med någon samhällsklass. Deras uppfattningar om kopplingen mellan språk och klass är däremot inte lika entydiga. I de fritt formulerade svaren anser cirka hälften av informanterna att det finns klassrelaterad språklig variation, medan andra hälften inte entydigt kan identifiera en sådan. Även de informanter som anser att det finns en koppling mellan språk och social klass har svårt att peka ut konkreta språkliga fenomen, och det finns därtill en stor variation i

vilka språkdrag som nämns. Vad gäller bjudvariablerna valde däremot nästan alla informanter att se någon av variablerna som klassrelaterad, men åsikterna om vilka drag som kunde ses som klassrelaterade varierade. Utifrån svaren på bjudvariablerna kan man alltså dra slutsatsen att nästan alla informanter uppfattar en variation i finlandssvenskan som i någon bemärkelse kan relateras till klass, men åsikterna om vilka drag som är avgörande går isär.

Inom sociolingvistik har relationen mellan språkliga uttryck och deras sociala betydelser beskrivits med hjälp av begreppet indexikalitet (se t.ex. Eckert, 2008; Johnstone, 2010; Silverstein, 2003). Med social betydelse avses här den sociala information språkliga uttryck kopplas ihop med. Ett visst språkbruk kan exempelvis indexera en bestämd social tillhörighet (t.ex. en åldersgrupp eller en social klass) eller särskilda egenskaper (t.ex. ungdomlighet eller prestige) som i sin tur förknippas med en bestämd social identitet. Resultaten i denna studie tyder på att det inte råder någon enighet hos våra informanter om vilka indexikaliska relationer det finns mellan språkliga uttryck och sociala klasser. Att sådana i någon mån existerar antyds emellertid av resultaten. För vissa av informanterna indexerar t.ex. dialektalt uttal lägre samhällsklasser och standarduttal högre samhällsklasser, vilket motsvarar de empiriska forskningsresultat om olika klassers språkbruk som kommit fram inom den labovianska sociolingvistik som vi nämnde i början av artikeln, men det är klart att dialekt-standard-dimensionen har potential att indexera även en mångfald av andra sociala identiteter. Också den bernsteinska tanken om de lägre klassernas begränsade kod

i kontrast till de högre klassernas utvidgade kod får i viss mån stöd i informanternas svar, men inte heller denna indexikalitetsrelation är entydig. Att språkliga uttryck indexerar olika saker för olika språkbrukare stämmer i och för sig överens med vad man generellt kan säga om indexikaliska relationer mellan språkliga uttryck och sociala identiteter (se t.ex. Johnstone, 2010, s. 31), men för den klassrelaterade variationen betyder resultaten att man inte kan tala om en sådan registreringsprocess i Asif Aghas (2003) bemärkelse som entydigt skulle koppla ihop indexikaliska uttryck med ett socialt register.

I viss mån betingas våra resultat säkert av materialinsamlingsmetoden. Enkäter av det slag som vi använt är knappast mest lämpliga för att ta reda på språkliga uttrycks relationer till sociala innebörder. Visserligen kan man säga att enkäten uppfyllde sitt syfte genom att vi med hjälp av den kunde ta reda på hurdan språkbruk (om något) informanterna spontant förknippar med olika samhällsklasser, särskilt som detta inte hade undersökts tidigare. Det är dock klart att det krävs en nyansering och fördjupning av våra forskningsresultat. Att tydliga klassrelaterade språkliga skillnader inte utkristalleras genom den typ av enkätstudie vi har rapporterat här föranleder nämligen enligt vår åsikt inte slutsatsen att sådana inte existerar. De kan helt enkelt vara svåra att greppa med hjälp av enkäter, och de är möjligen också subtila och omedvetna för språkbrukarna. Detta innebär att man måste söka andra vägar för att studera den klassrelaterade variationen i språket. Möjliga andra typer av material som man kunde studera är t.ex. perceptionstest, fokusgruppsamtal, intervjuer och vardagliga samtal. I dessa materialtyper kunde man

exempelvis undersöka vilka dialekt- och standardformer, vilka av de bjudvariabler som vi använt eller vilka av de språkdrag som våra informanter nämner i sina öppna svar som förefaller kunna (eller inte kunna) indexera klass. I perceptionstest och fokusgruppsamtal kunde man också få mer information om vilka reflexiva och metapragmatiska processer och praktiker (jfr Johnstone, 2010) de språkliga uttrycken hänger samman med.

Det framgick ovan att vår enkät förorsakade negativa reaktioner hos några informanter, vilket sannolikt tyder på att klasstemat fortfarande är tabubelagt, trots att man i högre grad nu än under de sista decennierna av 1900-talet har börjat bli medveten om klassbaserade sociala orättvisor. Att temat är tabubelagt borde enligt vår uppfattning inte leda till att kopplingar mellan språk och klass inte får studeras. För att kunna motarbeta att de sociala klyftorna ökar och att social ojämlighet reproduceras över generationer måste man vara medveten om, med Bourdieus (1991, s. 271) ord, ”uppkomsten av särskiljande, det vill säga klassade och klassande, praktiker” i samhället. Språkvetenskapen kan bidra till denna medvetenhet genom att avslöja samband mellan klasstrukturen och språket.

LITTERATUR

- Agha, A. (2003). The social life of cultural value. *Language & Communication*, 23, 231–273.
- Anttila, A.-H. & Kauranen, R. & Launis, K. & Ojajarvi, J. (red.) (2016) Luokan ääni ja hiljaisuus. Yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-luvun alun Suomessa. Vastapaino.
- Banda, F. (2020). Sociolinguistics and modes of social class signalling: African perspectives. *Journal of Sociolinguistics*, 24(1), 3–15.
- Bernstein, B. (1974a) A socio-linguistic approach to socialization: with some reference to educability. I: B. Bernstein: *Class, codes and control. Vol. 1: Theoretical studies towards a sociology of language* (s. 143–169). (Andra upplagan). Routledge & Kegan Paul.
- Bernstein, B. (1974b). Social class, language and socialization. I: B. Bernstein: *Class, codes and control. Vol. 1: Theoretical studies towards a sociology of language* (s. 170–189). (Andra upplagan). Routledge & Kegan Paul.
- Block, D. (2015). Social class in applied linguistics. *Annual Review of Applied Linguistics*, 35, 1–19.
- Bourdieu, P. (1991). Distinktionen. I: *Pierre Bourdieu: Kultursociologiska texter*, i urval av Donald Broady och Mikael Palme. Brutus Östlings bokförlag Symposion AB.
- Campbell-Kipler, K. (2009). The nature of sociolinguistic perception. *Language Variation and Change*, 21, 135–156.
- Chun C. W. (2019). Language, discourse, and class: What's next for sociolinguistics? I: *Journal of Sociolinguistics*, 23(4), 332–345.
- Dodsworth, R. (2009). Modeling socioeconomic class in variationist sociolinguistics. *Language and Linguistics Compass* 3/5, 1314–1327.
- Eckert, P. (1989). *Jocks and burnouts. Social categories and identity in the high school*. Teachers College Press, Columbia University.
- Eckert, P. (2000). *Linguistic variation as social practice*. Blackwell.
- Eckert, P. (2008). Variation and the indexical field. *Journal of Sociolinguistics*, 12(4), 453–476.
- Erola, J. (red.) (2010) *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Gaudeamus.
- Erola, J. (2010) Luokkarakenne ja luokkiin samastuminen Suomessa. I: J. Erola (red.), *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa* (s. 27–44). Gaudeamus.
- Grusky, D. (2001). *Social stratification. Class, race, and gender in sociological perspective*. Routledge.
- Grönberg, A. G. (2004). *Ungdomar och dialekt i Alingsås*. Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Ivars, A.-M. (1996). *Stad och bygd. Finlandssvenska stadsmål i ett regionalt och socialt perspektiv. Folkmålsstudier 37*.
- Johnstone, B. (2010) Locating language in identity. I: C. Llamas & D. Watt (red.), *Language and identities* (s. 29–36). Edinburgh University Press.
- Järvinen, K. & Kolbe, L. (2008) *Luokkaretkellä hyvinvointiyhteiskunnassa. Nykysukupolven kokemuksia tasa-arvosta*. Kirjapaja.
- Kahma, N. (2010). Keskiluokan valossa: Suomalalaisten luokkasamastuminen empiirisessä tarkastelussa. *Sociologia* 47(2), 81–96.
- Karlsson, L. (2005). *Klasstillhörighetens subjektiva dimension: Klassidentitet, sociala attityder och fritidsvanor*. Umeå universitet.
- Karlsson, L. (2016). Att tillhöra en social klass: när medborgarna själva får välja. I: F. Fors & J. Olofsson (red.), *Utblick: Sverige i en internationell jämförelse* (s. 103–118).: Umeå universitet.
- Kotsinas, U.-B. (1994). *Ungdomsspråk*. Hallgren & Fallgren.

- Labov, W. (1966). *The social stratification of English in New York City*. Center for Applied Linguistics.
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic patterns*. Blackwell.
- Labov, W. (2001). *Principles of linguistic change. Vol. 2: Social factors*. Blackwell Publishers.
- Lo, A. (2020). Systems, features, figures: Approaches to language and class vs. language and race. I: *Journal of Sociolinguistics*, 24(3), 293–307.
- Loman, B. (1974). (red.), *Barnspråk i klassamhälle*. Gleerups.
- Loman, B. (1977). *Språk och samhälle 3. Social variation i talspråkets syntax*. LiberLäromedel.
- Mallinson, C. (2007). Social class, social status and stratification: Revisiting familiar concepts in sociolinguistics. *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics*, 13(2), 149–163.
- Milroy, L. (1980). *Language and social networks*. Blackwell.
- Månson, P. (2007a). Karl Marx. I: H. Andersen & L. B. Kaspersen (red.), *Klassisk och modern samhällsteori* (s. 23–35). Studentlitteratur.
- Månson, P. (2007b). Max Weber. I: H. Andersen & L. B. Kaspersen (red.), *Klassisk och modern samhällsteori* (s. 71–85). Studentlitteratur.
- Niedzielski, N. & Preston, D. R. (2000). *Folk linguistics*. Mouton de Gruyter.
- Nordberg, B. (1972). Bøjningen av neutrala substantiv i Eskilstunaspråket. Utomspråkligt och inomspråkligt betingad variation. *Nysvenska Studier*, 51, 117–227.
- Nordberg, B. (1985). *Det mångskiftande språket: om variation i nysvenskan*. Liber.
- Nuolijärvi, P. (1986). *Kolmannen sukupolven kieli. Helsinkiin muuttaneiden suurten ikäluokkien eteläpohjalaisten ja pohjoissavolaisten kielellinen sopeutuminen*. Suomen Kirjallisuuden Seura.
- Nyholm, L. (1984). *Svenskt stadsmål i Helsingfors*. Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet, serie B nr 8.
- Oskarson, M. & Bengtsson, M. & Berglund, T. (red.) (2010) *En fråga om klass – levnadsförhållanden, livsstil, politik*. Liber.
- Park, J. S-Y. (2019). Rethinking class in sociolinguistics: Series introduction. *Journal of Sociolinguistics*, 23(4), 331.
- Paunonen, H. (1982). *Suomen kieli Helsingissä. Huomioita Helsingin pubekielen historiallisesta taustasta ja nykyvariaatiosta*. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Rabb, V. (2016). Från landsbygdsdialekter till Vasasvenska. Tecken på dialektutjämning och registrering av en stadsvarietet i fyra steg. *Språk & stil NF*, 26, 38–68.
- Reuter, M. (1982). *Kvantitet i Helsingforssvenskan*. Helsingfors universitet.
- Saari, M. (1975). *Talsvenska. En sociolingvistisk studie över syntaktiska drag I intervjuvar*. Helsingfors universitet.
- Savage, M. (2015). *Social class in the 21st century*. Penguin.
- Silverstein, M. (2003). Indexical order and the dialectics of sociolinguistic life. *Language and Communication*, 23(3), 193–229.
- Spencer, S., Clegg, J. & Stackhouse, J. (2013) Language, social class and education: listening to adolescents' perceptions. *Language and Education*, 27(2), 129–143.
- Staum Casasanto, L., Grondelaers, S. & van Hout, R. (2015). Got class? Community-shared conceptualizations of social class in evaluative reactions to sociolinguistic variables. I: A. Prikhodkine & D. R. Preston (red.), *Responses to language varieties. Variability, processes and outcomes* (s. 159–173). John Benjamins.

- Sundgren, E. (2002). *Återbesök i Eskilstuna. En undersökning av morfologisk variation och förändring i nutida talspråk*. Uppsala universitet.
- Thelander, M. (1979). *Språkliga variationsmodeller tillämpade på nutida burträsktal*. Uppsala universitet.
- Trudgill, P. (1974). *The social differentiation of English in Norwich*. Cambridge University Press.
- Young, N. (2019). *Rhythm in late-modern Stockholm – Social stratification and stylistic variation in the speech of men*. University of London.
- Wikner, S. (2019). *Svenskan i Helsingfors. Uppfattningar, perception och variation*. Åbo Akademi.
- Öqvist, J. (2010). Riktig stockholmska? Ekensnacket som varietet och fenomen. I: M. Reinhammar m.fl. (red.). *Studier i svenska språkets historia 11* (s. 253–260). Kungliga Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur.

PERCEPTIONS OF CLASS-BASED LANGUAGE VARIATION IN FINLAND-SWEDISH

Saara Haapamäki, Åbo Akademi University, Swedish language

Sarah Wikner, Åbo Akademi University, Swedish language

Social class has been a significant extra-linguistic factor in classical Labovian sociolinguistics, and many variation studies have shown a correlation between language variation and social stratification. There is, however, still a lack of studies focusing on people's perceptions of class-based language variation. The current article aims at filling a part of this research gap. By adopting a folk linguistic approach, the study examines perceptions of class-based language variation in Finland-Swedish. The data consist of an online survey answered by a total of 182 informants of different social backgrounds and ages, and from different regions in Finland with a Swedish-speaking population.

The results show that the perceptions of the relation between language variation and social class are fluctuating. Most of the informants perceive a class-based language variation in Finland-Swedish, but views about what the crucial language features are differ. To gain deeper knowledge about the indexical relationships between language variation and social class, other methods are needed in future studies.

Keywords: Finland-Swedish, folk linguistics, indexicality, language variation, social class, sociolinguistics

KÄSITYKSIÄ KIELEN JA SOSIAALILUOKAN YHTEYKSISTÄ SUOMENRUOTSISSA

Saara Haapamäki, ruotsin kieli, Åbo Akademi

Sarah Wikner, ruotsin kieli, Åbo Akademi

Sosiaaliluokka on ollut yksi keskeisistä muuttujista labovilaisessa sosiolingvistiikassa, ja monet variaatiotutkimukset ovat osoittaneet, miten kielellinen variaatio nivoutuu sosiaaliin kerrostumiin. Kielenpuhujien havaintoja luokkaa heijastavista kielen piirteistä ja käytänteistä ei sen sijaan ole juurikaan tutkittu. Tämä artikkeli pyrkii paikkaamaan tätä tutkimusaukkoa soveltamalla kansanlingvististä lähestymistapaa tutkimuksessa suomenruotsalaisten käsityksistä kielen ja luokan yhtymäkohdista. Aineistona on käytetty 182 henkilön vastauksia kyselylomakkeeseen. Vastaajat edustavat erilaista sosiaalista taustaa, eri ikäryhmiä ja eri maantieteellisiä paikkoja Suomen ruotsinkielisillä alueilla.

Tulokset osoittavat, että vastaajien käsitykset kielen ja luokan liittymäkohdista ovat vaihtelevia ja hieman ristiriitaisiakin. Suurin osa vastaajista on sitä mieltä, että suomenruotsissa esiintyy luokkaan kytkeytynyttä vaihtelua, mutta heidän käsityksensä siitä, mitkä kielenpiirteet heijastelevat tällaista vaihtelua eroavat toisistaan. Jatkotutkimuksissa olisikin suositeltavaa käyttää toisenlaisia aineistonkeruumenetelmiä, jotta olisi mahdollista saada monipuolisempaa tietoa kielen ja luokan indeksikaalisista kytköksistä.

Avainsanat: indeksikaalisuus, kansanlingvistiikka, kielen vaihtelu, sosiaaliluokka, sosiolingvistiikka, suomenruotsi

BILAGA

SPRÅK OCH KLASS PÅ 2020-TALET

Språk och klass

1. Vilka samhällsklasser anser du att det finns i Finland?

2. Vilka eller vilka kriterier baserar du din indelning på?

- Utbildning
- Inkomst
- Förmögenhet
- Familjebakgrund
- Makt
- Kulturellt kapital
- Sociala kontakter
- Boendeområden och/eller hemort
- Språklig bakgrund (modersmål, tvåspråkighet)
- Livsstil
- Annat, vad?

Om du svarade Annat, vad? _____

3. Vem/vilka grupper av människor hör enligt dig till de samhällsklasser som du nämnde? Ge exempel.

4. Tycker du att de samhällsklasser som du nämnde finns på din hemort på samma sätt som i Finland generellt eller är klassindelningen annorlunda där?

5. Vilken samhällsklass upplever du själv att du tillhör?

6. Hur tycker du att människor som hör till de samhällsklasser som du nämnde talar?

Språkliga fenomen

7. Frågorna som följer utgår från en vanlig klassindelning, nämligen överklass, högre medelklass, lägre medelklass och arbetarklass. Anser du att de språkliga fenomenen som listas är klassrelaterade i finlandssvenskan och vilka av de nämnda klassernas språk kännetecknar de i så fall? Du kan välja ett eller flera alternativ. Om du anser att ett språkligt fenomen inte är klassrelaterat kryssar du för Ej klassrelaterat.

Standardsvenska

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

Högsvenska

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

Dialekter

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

Stort ordförråd

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

Litet ordförråd

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

Konkreta ord

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

Abstrakta ord

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

Korrekt språk

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

Inkorrekt språk

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

Komplicerade meningar

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

Enkla meningar

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

Tydligt uttal

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

Otydligt uttal

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

Hövligt språk

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

Ohövligt språk

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

Att använda finska ord när man talar svenska

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

Att använda engelska ord när man talar svenska

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

Enspråkighet

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

Flerspråkighet

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

Stavfel

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

Svordomar

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

Små ord som typ, liksom, alltså

- Kännetecknande för överklass
- Kännetecknande för högre medelklass
- Kännetecknande för lägre medelklass
- Kännetecknande för arbetarklass
- Ej klassrelaterat

Kommentar: _____

8. Vilka andra språkliga fenomen är enligt dig kännetecknande för olika samhällsklasser?

9. Vilka andra kommentarer har du om ämnet språk och klass?
-

Bakgrundsuppgifter

1. Ålder: _____
2. Kön
 - Kvinna
 - Man
 - Annat
3. Modersmål
 - Svenska
 - Finska
 - Svenska och finska
 - Andra språk eller andra språkkombinationer

Om du svarade Andra språk eller andra språkkombinationer, vilka?

-
4. Hemorter (ange både uppväxtort och nuvarande hemort)
-

5. Utbildning. Välj den högsta avslutade utbildningen.
- Folkskola/mellanskola/grundskola
 - Studentexamen
 - Yrkesskola
 - Examen på institutnivå
 - Yrkeshögskola
 - Akademisk examen
 - Doktorsexamen

6. Yrke: _____

7. Sysselsättning
- Permanent heltid
 - Tidsbundet heltid
 - Permanent deltid
 - Tidsbundet deltid
 - Tjänstledig
 - Föräldraledig
 - Studerande

- Ålderspensionär
- Förtidspensionär
- Arbetslös
- Hemmafru/-man
- Annat

Om du svarade Annat, vad? _____

8. Bruttoinkomst/år: _____
9. Partners utbildning. Välj den högsta avslutade utbildningen.
- Folkskola/mellanskola/grundskola
 - Studentexamen
 - Yrkesskola
 - Examen på institutnivå
 - Yrkeshögskola
 - Akademisk examen
 - Doktorsexamen
10. Partners yrke: _____
11. Föräldrarnas utbildning. Välj den högsta avslutade utbildningen.

Förälder 1

- Folkskola/mellanskola/grundskola
- Studentexamen
- Yrkesskola
- Examen på institutnivå
- Yrkeshögskola
- Akademisk examen
- Doktorsexamen

Förälder 2

- Folkskola/mellanskola/grundskola
- Studentexamen
- Yrkesskola
- Examen på institutnivå
- Yrkeshögskola
- Akademiska examen
- Doktorsexamen

12. Föräldrarnas yrken

Förälder 1: _____

Förälder 2: _____

Om du vill kan du kommentera enkäten här:
